

Vastaanottaja

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite

Asiantuntijakuuleminen 4.6.2018

Asia

**Tilastokeskuksen asiantuntijalausunto Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle
Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta
sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi
(HE 16/2018 vp)**

Hallintovaliokunta on pyytänyt Tilastokeskukselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä (HE 16/2018 vp) asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräistä siihen liittyvistä laeista. Kuulemisen teemana on suoran valinnan palvelun tuottajille maksettavien korvausten perusteet ja asiakkaita koskevat kriteerit.

Pyydettyä lausuntona esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Hallituksen esityksen luonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa oli Tilastokeskuksessa lausuttavana marraskuussa 2017. Tilastokeskus ei jättänyt asiasta tuolloin lausuntoa, koska katsoi, ettei hallituksen esityksen luonnoksessa ollut mitään Tilastokeskukseen toimintaa vaikuttavaa.

Jatkovalmistelussa lakiehdotuksen 65 §:ää on muutettu siten, että Tilastokeskukselle on asetettu tiedonantovelvoite Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Valinnanvapautta koskevan lakiesityksen 65 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi oikeus saada painokertoimien määrittämiseksi välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta maakunnilta, palveluntuottajilta, Eläketurvakeskukselta, Kansaneläkelaitokselta, Tilastokeskukselta ja Väestörekisterikeskukselta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos voisi lisäksi käyttää salassapitosäännösten estämättä painokertoimien määrittämiseksi välttämättömiä tietoja, jotka se on saanut sille säädettyjen muiden tehtävien hoitamista varten. Tilastokeskuksen näkemystä ei lakiehdotuksen 65 §:n muutoksen yhteydessä pyydetty.

Tilastolaissa määriteltynä tilastoviranomaisena Tilastokeskus katsoo, että lakiehdotuksen 65 § on ongelmallinen paitsi tiedonantovelvoitteen, myös tietojen käyttötarkoituksen vuoksi.

Tilastotoimissa keskeisenä periaatteena on tilastoviranomaisen ammatillinen itsenäisyys, mihin osana kuuluu myös tilastointia varten koottujen tietoaineistojen käytöstä päättäminen. Tämä periaate on kirjattu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen Euroopan tilastoista (EY) No 223/2009. Asetuksen 21

artiklassa säädetään edellytyksistä, joilla näitä tilastointia varten kerättyjä tietoja voidaan luovuttaa edelleen tilastotarkoituksiin ja 23 artiklassa luovuttamisesta tutkimuskäyttöön. Asetuksen johdanto-osan 27-kohdassa todetaan lisäksi, että olisi ehdottomasti kiellettävä salassapidettävien tietojen käyttäminen muihin kuin yksinomaan tilastotarkoituksiin, kuten hallinnollisiin, oikeudellisiin tai verotuksellisiin tarkoituksiin, tai niitä tilastoyksiköitä koskeviin tarkistuksiin, joita tiedot koskevat.

Suurin osa Tilastokeskuksen tiedoista kerätään Euroopan tilastoja koskevassa asetuksessa määriteltyjen Euroopan tilastojen laatimiseen. Näiden tietojen osalta päätösvalta tietojen luovuttamisesta on aina Tilastokeskuksella, eikä tästä voida kansallisella lailla toisin säätää. Myös käyttötarkoituksen on oltava asetuksen sallimien käyttötarkoitusten (tilastointi tai tutkimus) mukainen.

Vastaavasti tilastolain (280/2004) 13 §:ssä on säädetty tilastoviranomaisen oikeudesta luovuttaa tilastotarkoituksiin kerättyjä salassapidettäviä tietoja tilasto- ja tutkimustarkoituksiin. Päätösvalta on tiedot keränneellä tilastoviranomaisella. Ko. pykälässä nimenomaisesti säädetään, että tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja ei saa luovuttaa käytettäväksi tutkinnassa, valvonnassa, oikeudenkäynnissä, hallinnollisessa päätöksenteossa eikä muussa vastaavassa henkilöä, yritystä, yhteisöä tai säätiötä koskevan asian käsittelyssä.

Hallituksen esityksen luonnoksen mukaan vaikuttaisi siltä, että valinnanvapauslain 65 §:ssä mainittua painokerrointen laskemista sote-toimijoiden rahoitusmallin pohjaksi voitaisiin pitää tilastolain 13 §:ssä tarkoitettuna tilastollisena selvityksenä, jolloin Tilastokeskus voisi päättää käyttöluvan myöntämisestä tietoihin normaalin käyttö lupamenettelyn mukaisesti. Tämä merkitsisi aineiston etäkättöä ja tilastoitavien yksiköiden suorien tunnisteiden poistamista. Tilastokeskus voisi myös tarvittaessa yhdistellä muiden viranomaisten aineistoja tilastotarkoituksiin kerättyihin tietoihin.

Tilastokeskuksen näkemyksen mukaan valinnanvapauslain 65 §:ssä tarkoitettu laskentamallin konstruoinnin jälkeen mallin varsinainen käytännön soveltaminen ei enää edellyttäisi mikroaineistojen käyttöä vaan laskelmat voitaisiin ja tulisi tehdä käyttäen summatason tietoja, joiden käyttö ei vaaranna tilastosalaisuutta.

Lakiehdotuksessa hahmotellun kapitaatiolaskelman tuottaminen ja soveltaminen käyttöön eivät siis edellytä, että Tilastokeskus olisi tiedonantovelvollinen Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Kun Tilastokeskukselle asetettua tiedonantovelvoitetta ei lakiehdotuksen tarkoituksen toteuttamiseksi tarvita ja kun velvoite lisäksi on ristiriidassa EU:n tilastoja koskevan asetuksen ja kansallisen tilastolain kanssa, tulisi Tilastokeskuksen näkemyksen mukaan nyt käsittelyssä olevaa lakiesitystä muuttaa siten, että Tilastokeskukselle valinnanvapauslain 65 §:ssä asetettu tiedonantovelvoite poistetaan.

Nykylainsäädännössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle on säädetty myös tilastoviranomaistehtävä. Ehdotetussa valinnanvapauslain 65 §:ssä todetaan, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitos voisi käyttää laskelmien teossa tietoja, joita se on saanut muiden tehtäviensä hoitamista varten.

Tilastokeskuksen näkemyksen mukaan laitoksen on tilastoviranomaistehtävässä saamiensa tietojen osalta noudatettava kansallista tilastolakia ja EU:n tilastoja koskevaa asetusta eli arvioitava kyseisten tietojen käyttöä yllä kuvattujen käyttötarkoituskriteerien mukaisesti. Tältä osin lakitekstiä tulisi selkiyttää.

Pvm 1.6.2018

Dnro TK-01-955-18

Tilastokeskus on 22.2.2018 antanut Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle lausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä sekä eräistä siihen liittyvistä laeista (HE 159/2017 vp). Kyseisessä lausunnossa olemme tehneet ehdotuksen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen eri toimintaroolien selkeyttämisestä.

Marjo Bruun
Pääjohtaja

Jari Tarkoma
Tilastojohtaja